

NEMZETKÖZI SZEMLE

Válságtünetek a brit belpolitikában

Május második felében folyt le az angol munkáspárt negyvenhetedik kongresszusa. Az értekezleten a kormánynak több kérdésben erős ellenzéke támadt, elsősorban a további államosításokkal kapcsolatban, amelyet, a szakszervezetek baloldali része támogatott, a kormány pedig az államosítások elhalasztásának politikáját képviselte. A külpolitikai kérdésekről folyó vitában Zilliacus a párt balszárnyának vezére, élesen támadta Bevin: „A kormány külpolitikája nem munkáspárti külpolitika, hanem Churchill és Eden külpolitikája.” Zilliacus javaslatát Bevin ellen a küldöttek többsége leszavazta ugyan, az acélipar államosításának kérdésében azonban olyan egyöntetűséggel nyilvánult meg a delegátusok akarata, hogy a pártvezetőség az indítványt nem is merte szavazás alá bocsátani. A konferencia során a munkáspártnak döntenie kellett, hogy középosztálybeli tömegének megtartása végett tovább folytatja-e a jobboldal felé megalkuvó politikáját, vagy pedig erősebben lát hozzá szociális programjának megvalósításához. Az első út a nyugati tömböt és a Marshall-terv szolgáltatását jelenti, a második a Szovjetunióval és a Kelet-európai demokráciákkal való barátságot. A konferencián, bár sokszor leszavazás fenyegette a kormányt, az eddigi megalkuvó és áruló politikai irányvonal kerekedett felül. De nem sokkal ezután két esemény alaposan megzavarta a kormány külpolitikájának alapját, az angol-amerikai jóviszonyt:

Bevin Palesztina politikája volt az egyik és az amerikai képviselőháznak a Marshall-szolgálat csökkentését elfogadó határozata a másik.

Anglia mindezeidig nem ismerte el Izrael államot, sőt Bevin egyik beszédében a transzjordáni csapatok benyomulását Palesztinába nem tartotta támadó cselekménynek. Az Egyesült Államok ezzel szemben a kikiáltás után azonnal elismerte az új zsidó államot s ezzel palesztinai politikáján újból fordított egyet. Amíg Anglia nyíltan az arab államokat támogatja Amerika Izrael oldalára állt.

Az angol birodalmi politikát megrendítette a Dél-Afriikai választás eredménye is. A Dél-Afriikai dominiumban húsz év kormányzása után megbukott Smuts tábornagy pártja és a Malan-féle nacionalista párt került hatalomra amelynek programjában a Brit Népközösségből való kiválás szerepel.

A birodalmi politika másik kudarca a Bevin által Londonban összehívott dominiumi értekezlet elmaradása, amely a dominiumok miniszterelnökeinek távolmaradása miatt hiúsult meg. A dominiumok egyre nagyobb aggodalommal figyelik Nagybritannia politikáját és attól tartanak, hogy az anyarszág szorosabb kapcsolatai Nyugat-Európa államaival súlyos kötelezettségeket rónak majd a közösség többi tagjaira.

Bevin helyzetének bizonyos fokú megrendülésére mutat Dalton volt kincstári kancellárnak, a külügyminiszter ellenlábásának, visszatérése a szűkebb kabinetbe.

A szovjet-amerikai viszony

A múlt hónap közepén Molotov és Bedell Smith moszkvai-amerikai nagykövet nyilatkozatváltásával ügylátszott, hogy a világpolitika alapkérdése, a Szovjetunió és az Egyesült Államok viszonya jelentős fordulóponthoz érkezett. Ezt még inkább alátámasztotta Sztálinnak Wallace nyílt levelére adott válasza. Ebben a nyilatkozatban még egyszer leszögezte, hogy a Szovjetunió Wallace pontjai alapján hajlandó az összes főbb nézeteltérések békés rendezésére.

Wallace főbb pontjai a következők voltak:

A fegyverkezés általános csökkentése az atomfegyver használatának megtiltása, a békeszerződés megkötése Németországgal és Japánnal, a csapatok kivonása Kínából és Koreából, katonai támaszpontok létesítésének megtiltása az Egyesült Nemzetek valamelyikével szomszédos államok területén, a nemzetközi kereskedelem minden módon történő fejlesztése, a gazdasági újjáépítés elősegítése az Egyesült Nemzetek keretén belül.

Sztálin nyilatkozatában az „egyszerű emberek” világszerte az igazi béke megteremtésének lehetőségét látták. Az angol lapok megállapították hogy Sztálin békeprogramot adott. Az amerikai lapok is kiemelték, a levélnek azt a részét, amely a rendszerkülönbség ellenére a meg egyezés lehetőségét hangsúlyozza. Franciaországban a *Ce Soir* és a *L'Humanité* szerint Sztálin válaszevele után az amerikaiak nem folytathatják kicsinyes politikai manővereiket. Ez a nyilatkozat igen kényes helyzetbe hozta az Egyesült Államok külpolitikáját, mert, ha konkrét javaslatok alapján a tárgyalások nem indulnak meg, a további feszültségért a felelősség teljes súlya az amerikai kormány vállára nehezedik.

Sztálin nyilatkozatára a State Departement kiterő választ adott mondván, hogy a kérdések nem olyan természetűek, amelyek kétoldalú tárgyalások útján rendezhetők.

Természetes, hogy a Szovjetunió az amerikai külügyminisztérium nyilatkozatára adott válaszában megállapíthatta, hogy a nemzetközi helyzetért az amerikai kormány támadó politikája felelős, amely szakított Roosevelttel politikájával. A Szovjetunió álláspontját a vitás nemzetközi kérdésekben a Tass iroda május 24-én nyilvánosságra hozott közleménye ismertetette. A fegyverkezés csökkentésének kérdéséről a közlemény megállapította, hogy az Egyesült Nemzetek közgyűlésében 1946. decemberében egyhangúlag elfogadott határozatot az Egyesült Államok kormánya miatt nem lehetett végrehajtani. Az atomfegyverek megtiltásáról és kijelenti a Tass, hogy az Egyesült Államok elutasító magatartása miatt nem valószínűsíthető meg. A német béke megkötésével kapcsolatban a jaltai és potsdami egyezmények amerikai részről történt megsértése okozza a megállapodás hiányát. A többi vitás kérdésben, így a Japánnal való békekötés, a csapatok kivonása Kínából és Koreából, más államok belügyeibe való be nem avatkozás a katonai támaszpontok kérdése, a háború suj-

totta államok megsegítése és a demokratikus szabadságjogok biztosítása azért nem valósulhatott meg, mert az Egyesült Államok kormánya a nemzetközi határozatok megszegésével ezt megakadályozza. „Az elmondottakból nyilvánvaló — hangsúlyozta a nyilatkozat végén a Tass közleménye — kit terhel a felelősség a szovjet-amerikai viszony jelenlegi állásáért.”

A Szovjetunió sorozatos békélépéseinek hatására az amerikai közvélemény is kritikusabb szemmel figyeli kormánya politikáját. Marshall külügyminiszter május 29-én Portlandban tartott beszédében már más hírokat pengetett. Kénytelen volt elismerni, hogy az Egyesült Államokban hatalmas erejű a megegyezésre irányuló kívánság és a vágy, hogy megszüntessék a háborútól való félelmet és megjavítsák a feszült helyzetet.

Keleteurópai események

Május 30-án választott Csehszlovákia népe. A választáson csak a Nemzeti Arcvonal pártjainak közös listája indult, mivel az ellenzéki pártok a szükséges ajánlásokat nem tudták összegyűjteni. A választáson 7,200.000 érvényes szavazatot adtak le, ebből 6,400.000 szavazat, azaz 89,28 százaléka jutott a Nemzeti Arcvonal egységes jelölőlistájára. A cseh ország-részekben a Nemzeti Arcvonal listájára 5,400.000 szavazatból 4,900.000, azaz a szavazatok 90,38 százalékát adták le. Szlovákiában a Nemzeti Arcvonal egységes listájára 1,500.000, azaz a választók 85,87 százaléka szavazott. A választás egyben népszavazás is volt, mert az ország lakosága a februári belpolitikai változások óta először járult az urnák elé. A cseh és szlovák sajtó a választásokkal kapcsolatban egyöntetűen megállapítja, hogy az ország lakosága a demokratikus népi köztársaság, a béke- és építőmunka mellett foglalt állást, megerősítette a reakció feletti győzelmet és jóváhagyta Gottwald miniszterelnök kormányának eddigi munkáját.

Egy héttel a választások után június 7-én Benes Eduárd a csehszlovák köztársaság elnöke lemondott hivataláról. Benes 1935 óta volt a köztársaság elnöke. A köztársaság új elnöke Gottwald miniszterelnök lett.

Május második felében bolgár kormányküldöttség érkezett Varsóba Dimitrov miniszterelnök vezetésével, hogy megbeszéléseket folytasson a lengyel kormánnyal a lengyel-bolgár barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási egyezményre vonatkozóan. Az egyezményt a két ország miniszterelnöke május 28-án írta alá és ezt követte június 2-án a lengyel-bolgár gazdasági egyezmény aláírása.

*

Németország volt csatlósállamai közül, Finnország, Magyarország és Románia kormánya június elején azzal a kéréssel fordult a szovjet kormányhoz, hogy a hátralévő jóvátétel összegét mérsékelje részükre. A szovjet kormány e kérésnek eleget tett és mindhárom ország jóvátételi kötelezettségének hátralévő összegét 50 százalékkal csökkentette és ezenkívül Finnországnak 5,000.000 dolláros segítyt nyújtott. A Pravda a jóvátételek csökkentésével kapcsolatban hangsúlyozta, hogy fontos lépés ez a Szovjetunió és a másik három állam közötti barátság és együttműködés további megerősítéséhez. „A Szovjetunió a jóvátételi követelések csökkentésénél figyelemmel volt arra, — írja a Pravda — hogy Magyarország, Románia és Finnország háború utáni politikája szakított a múlttal és eddig lelkiismeretesen teljesítették a békeszerződésben aláírt jóvátételi kötelezettségeiket.”

Angol-amerikai ellentét a moszuli olaj miatt

Palesztinában június 11-én, lépett életbe a „tűzet szüntess” rendelet, amelyet mind az arabok, mind a zsidók elfogadtak. A palesztinai helyzettel egyébként külön cikk keretében foglalkozunk.

A középkeleti helyzettel kapcsolatban azonban meg kell még említeni Törökországnak feltűnést keltő bejelentését, amellyel az iraki felségjog alá tartozó moszuli olajterületre tart igényt. A washingtoni

török nagykövet kérdést intézett az Egyesült Államok külügyminisztériumához, hogy hajlandó-e az USA Törökország területi követeléseit támogatni Irakkal szemben. Ennek hátterében az olajtársaságok középkeleti küzdelme húzódik meg, mely már az első világháború után a moszuli terület miatt majdnem nyit kirobbanásra vezetett a két angolszász hatalom között. Az ellentétes érdeket először az 1928-as moszuli olajjegyzményben szabályozták, amely új társaságot állított fel a terület kinasználására. Az egyezmény azt is kimondotta, hogy az ú. n. „vörös vonalon” belül, amely magában foglalta Arábia nagyrészét is, a szerződő társaságok konkurens vállalkozásokat nem indíthatnak. A piacon egyre nagyobb tőkeerővel telépő amerikai társaságok ezt magukra nézve már régen sérelmesnek tartották és a második világháború után nyílt támadásba mentek át angol érdekek ellen. Ennek első eredménye az Arab-Amerikai Olajtársaság megalapítása volt, amely kizárólagos joggal aknáztta ki Szaudi-Arábia olaját annak ellenére, hogy ez a terület a „vörös vonal”-on belül fekszik. Most a moszuli olajterület ellen megindított közvetett akció ugyancsak az amerikai olajtársaságok allanak.

A Marshall-terv összegének csökkentése

Egy másik kérdés, a Marshall-segély összegének 25 százalékkal, — több, mint egymilliárd dollárral — való csökkentése már nemcsak az angol kormányt, de a Fehér Ház urait is igen kellemetlenül érintette. Az amerikai képviselőház döntése ugyanis a Truman-Marshall-i külpolitika alapját támadta meg. A Marshall-tervvel egyenként is már a kezdet-kezetén bajok mutatkoztak. Az egyik lap az Economist szerint, hogy a Ruhr-vidéki szentermeles nemhogy nem emelkedett a Marshall-tervben előirányzott havi 370.000 tonnára, hanem a rossz elmezési viszonyok miatt visszaesett. A másik az, hogy Franciaországban, ahelyett, hogy a terv a realberek emelkedését eredményezte volna, azok 20—30 százalékkal való csökkenése következett be. A másik oldalon viszont 1948. első negyedében a nagy pari és kereskedelmi vállalatoknál több, mint 200 millió frank extra profit jelentkezett. Ehhez járult a terv összegének 4,000 millió dollárra való csökkenése, ami mind Angliában, mind Franciaországban éles ellenkezést váltott ki. A csökkentést még nem lehet ugyan befejezett ténynek minősíteni mivel ehhez meg a szenatus hozzájárulása is szükséges és a szenatusban a republikánus párt három legbefolyásosabb tagja Vannenberg, Dewey és Stassen eddigi magatartásukhoz híven a csökkentés ellen foglaltak állást. Mindenesetre az a tény, hogy a kérdés egyáltalán felszínre került a „Marshall-terv egyetemes születésnapján” Angliában komolyan megrendítette Bevin helyzetét.

A londoni értekezlet

Ezek az események már önmagukban is meglehetősen alaásták a „Nyugat Uno” alapjait. A londoni hathatalmi értekezlet határozatai nyomán azonban teljes nagyságukban rajzolodtak ki azok az ellentétek amelyek a német kérdésben az angolszászokat és Franciaországot elválasztják. A londoni értekezlet hosszú heteken keresztül tanácskozott Nyugat-Németország problémáiról és a megbeszélések eredményét június 6-án hozták nyilvánosságra. Ezek szerint meg egyezés történt a nyugat-német alkotmányozó gyűlés összehívására, a vasutareformra, a Benelux államoknak a nyugati hatalmak németországi politikájához való csatlakozására, a Ruhr-vidék ellenőrzésének kérdésére és Németország megszállására vonatkozóan. Az alkotmányozó nemzetgyűlést szeptember 1-ére hívták össze Frankfurtban, a Ruhr-vidék ellenőrzésében pedig helyet juttatnak Németországnak és a Benelux államoknak is. A nyugati megszálló hatalmak mindegyike a Ruhr-vidék ellenőrző tanácsában 3—3 hellyel, Németország ugyancsak 3 hellyel és a Benelux államok 1—1 hellyel rendelkeznek. Ez azt jelenti, hogy mindaddig, amíg német kormány nincs, az angolszász hatalmak a saját megszállási övezeteik

szavazatával többségben vannak. Németország megszállására vonatkozóan egy ú. n. „utómegszállási idő”-ben állapodtak meg, amelynek letelte után mar csak stratégiai kulcsállásokat tartanak megszállva a győztes hatalmak. Tervbe vették egy szövetségségi leszerelést ellenőrző szerv létrehozását is. Nem történt megegyezés a nyugat-német kormány felállítására és a francia övezetnek Bizoniához való csatolására vonatkozóan. A londoni határozatokat Franciaország rendkívüli felháborodással fogadta és a közvéleményben komor hangulat uralkodik. A lapok egyöntetűen arról írnak hogy a francia kormány Franciaország alapvető biztonsági szempontjait áldozta fel Németországgal szemben. A *L'Humanité* „diplomáciai Sedan”-ról beszél. Ezek az események komolyan megrendítették elsősorban *Bidault* helyzetét. Bar a kormány külpolitikájának ellenzéke igen erős, mégis arra számítanak, hogy *Schumann* miniszterelnök kormánya, ha kis szótöbbséggel is, de helyén marad.

A londoni határozatok Németországban is heves ellenzést váltottak ki és mind Kelet-Németország, mind Nyugat-Németország sajtója tiltakozik Németország kettéosztása és Hollandia javára történő határkiigazítás ellen. „A londoni határozatok — írja a *„Neues Deutschland”* — egy dolgot mozdítanak csak

elő, a német nacionalista sovinizmus újraéledését.” *Jermasov*, a moszkvai rádió hírmagyarozója a londoni határozatokkal kapcsolatban megállapítja, hogy a nyugati hatalmak megszüntették a yaltai és potsdami megegyezést.

Az angolok és az amerikaiak Franciaország felháborodását nem tartják jogosnak, mert szerintük az értekezlet során sok engedményt tettek a francia álláspont javára. A *Pravda* ezekről megállapította hogy bár bizonyos részletengedmények történtek, minden főkérdésben Franciaország hátrált meg.

Az Egyesült Államok hadügyi költségvetése

Az amerikai képviselőház június 2-án megszavazta a kormány hadügyi költségvetését, amely 19 millárd 196 millió dollárt irányoz elő július 1-től kezdve a hadsereg, a tengerészet és a légi had részére. Ez a legnagyobb katonai költségvetés, amelyet az Egyesült Államok béke időben valaha is megszavazott. Ebből az összegből 5 milliárd 600 millió dollár esik a hadsereg, 3 milliárd 600 millió a tengerészetre és 891 millió a légi haderőre. A hadseregnek 790.000, a tengerészetnek 552.000, a légi haderőnek 444.000 katonája lesz.

MAGYARORSZÁG

A magyar munkásosztály egységes pártjának megteremtése.

Az M. D. P. első kongresszusa.

Június 12-én zászlódíszbe öltözött főváros köszöntötte a Magyar Munkás Pártok egyesülési ünnepét, a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulását. Dél előtt a két munkaspárt utolsó kongresszusát tartotta. A Magyar Kommunista Párt IV. kongresszusa a Parlament feldíszített üléstermében folyt le. A falakat Engels, Marx, Lenin, Sztálin, Dózsa, Petőfi és Tancsics hatalmas képei díszítették: *Rajk László* belügyminiszter nyitotta meg a kongresszust, felolvasta a külföldi testvérpártok üdvözlő írviratait. Beszédében jellemezte a Magyar Kommunista Párt mindenkori irányvonalát, célkitűzéseit: „Az egyetlen párt voltunk, amely megalkuvás nélkül képviselte, hirdette és ébrentartotta Marx, Lenin, Sztálin tanításaival legszebb nemzeti forradalmi hagyományainkat is, és amely 1848. nagy népvézereinek, Petőfinek, Kossuthnak, Tancsicsnak szellemében soha egy pillanatra sem tette le a szabadság zászlóját az elnyomás és kizsákmányolás ellen, az egész magyar nép felszabadítása érdekében.”

Ezután *Rákosi Mátyás* a M.K.P. főtitkára hatalmas beszédben foglalta össze a magyar munkásmozgalmak történetét, vázolta a M.K.P. küzdelmeit, melyet a munkásegység megteremtése érdekében folytatt. Elismeréssel emlékezett meg a Szociáldemokrata Párt azon tagjairól, akik szívósen küzdöttek az egységes munkaspárt megvalósításáért. A kongresszust Révai József felszólalása zárta be.

A Szociáldemokrata Párt az új Városháza közgyűlési termében tartotta utolsó, XXXVII. kongresszusát. A megnyitó beszédet *Ries István* mondta, majd *Szakasits Árpád* főtitkár tartotta meg beszámolóját. Hangoztatta, hogy a munkásosztály két nagy pártjának egyesülésével lezárult a sorvasztó belső harcok kora. A kongresszust Marosán György szavai fejezték be.

Délután a kongresszus résztvevői együttesen felvultak a Nagygyűlés színhelyére, a Hősök-terére. A téren ekkor már közel félmillió dolgozó felett lengett a M.D.P. új zászlója: nemzeti színekben vörös csillag aranykalással. A közel 3 emeletnyi magas emelvényen foglaltak helyett a külföldi kiküldöttek és vendégek mellett a párt vezetőségi tagjai. A Himnusz vezette be a Nagygyűlést. *Kádár János* hatalmas taps és éljenzés közepette jelentette be, hogy a két párt

dél előtt kongresszusán elhatározták az egyesülést. Majd *Duclos* francia képviselő üdvözölte a francia K.P. nevében a M.D.P.-t megalakulása alkalmával. *Szakasits Árpád* felszólalásában visszaemlékezett az első szabad május elsején tett fogadalomra, melyet be is váltottak; az ország újjáépült és megteremtették a munkásegységet. *Rezek* lengyel delegátus a lengyel dolgozók üdvözlését tolmácsolta.

Ezután következett a Nagygyűlés főszónoka *Rákosi Mátyás*.

Beszédében a választások óta eltelt idő politikai eseményeivel foglalkozott. Dolgozni tudó demokratikus kormányt alakítottunk, megtisztítottuk a politikai életet a fasiszta elemektől, akik már ma senkinek sem hiányoznak. Államosítottuk a bankokat, a Nemzeti Bankot, majd a száz munkást foglalkoztató ipari üzemeket. Leszámoltunk a munkásegység árulói-val. Külpolitikailag is megerősödött demokráciánk, egymás után írtuk alá a barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződéseket, elsősorban a Szovjetunióval. Jóvátételi terheinket hála a magyarság nagy barátja Sztálin generalisszimuszának, felére csökkentettük. Ez ugrásszerűen segíti elő talpraállításunkat, a hároméves terv sikerét, a dolgozók életszínvonalának emelését.

Ezután az iskolák államosításáról és az állam és egyház viszonyáról emlékezett meg *Rákosi*. Kifejtette, hogy az iskolák államosítása már annak idején Kossuth, Eötvös, Petőfi nézete volt. A protestáns egyházakkal már nagyjában megtörtént a megegyezés, hitet tettek a demokrácia és a Köztársaság mellett. Nem így a katolikus egyház, melynek vezetői, elsősorban Mindszenty esztergomi primás, hallani sem akart arról, hogy elismeri a demokrácia intézkedéseit, a földosztást és az államosítást. „Igyekszünk kölcsönös megegyezéssel a kérdést megoldani, de ha a katolikus egyház palástja mögé húzódó reakció nem hajlandó megegyezni, akkor természetesen a demokrácia érdekeit megegyezés nélkül is meg fogjuk védeni.” Ezután az álhir áradatról beszélt *Rákosi Mátyás* és felhívott mindenkit, hogy a bárgyú, aljas álhírekkel szemben kíméletlenül lépjenek fel. A demokrácia ellenségei felé kijelentette: „A demokrácia türelmének vége és aki szembeszáll a demokrácia törvényeivel, arra gyorsan lesújt a demokrácia ökke.”

Beszédének végén a két munkaspárt egyesülésének jelentőségét méltatta: „Az egyesülés után egyenesen lesz az út, gyorsabban fogjuk leküzdeni a nehézségeket és gyorsabban fogjuk megoldani az előttünk álló nagy feladatokat, az ötéves tervet, amely